

Koncentrationen på marknaden och ökningen av KKV:s makt

I en intervju med tidningen Talouselämä 22/2024 berättar Kirsi Leivo, generaldirektör för Konkurrens- och konsumentverket (KKV), att *"det är smärtsamt att följa koncentrationen på marknaden"* och att *"vi måste ges ett verktyg som förhindrar att marknaden koncentreras"*. Generaldirektören konstaterar också att *"problemet är för lös reglering, och det är lagstiftarens fel"*. Dessutom kräver hon i intervjun att ämbetsverket ska ha en så kallad "rätt att ta", med vilken KKV enligt uppgift skulle kunna *"förhindra en skadlig koncentration på marknaden"*, när KKV skulle kunna undersöka även små butiker med avseende på omsättningen. I intervjun hänvisas också till karteller och det konstateras att de orsakar skada för kunderna, marknaden och hela samhället.

KKV:s generaldirektör är återigen på väg att kräva mer makt, som om hon och hennes ämbetsverk inte redan skulle ha tillräcklig makt. Till denna del hänvisar jag till ledaren i denna tidning 2/2019 *"Konkurrens- och konsumentverkets befogenheter ska decentraliseras till andra myndigheter"* och det jag konstaterade där (läs länken nedan)*.

I nästan 20 år har jag fått följa KKV:s verksamhet. Ett gemensamt särdrag under de senaste åren har varit att KKV inte har störts särskilt mycket av att marknaden koncentreras, åtminstone inte av koncentrationen på livsmedels- och/eller dagligvarumarknaden. Det har snarare tvärtom verkat som om KKV med sin verksamhet uttryckligen ville främja en koncentration av företagsverksamheten. Kanske har det varit viktigare för KKV att konsumenten har fått produkter så förmånligt som möjligt, till exempel med ett "grönt kort". I Leipuri-tidningens ledare 5/2016 *"Livets teater för koncentrerad affärsverksamhet"* lyfte jag fram KKV:s mål att få bort "ineffektiva företag" från marknaden**. Jag frågade då: *"Är syftet med konkurrensrätten att företagsverksamheten "i effektivitetens namn" endast ska hamna i händerna på få och utvalda företag? Då konstaterade jag också att "I Finland ser det ut som att konkurrenslagen lyckats bra med sitt syfte att utesluta ineffektiva företag från marknaden". I nästan alla branscher finns det två dominerande stora företag och bakom dem ett som utmanar dem, såsom till exempel S-gruppen och Kesko, Nordea och OP, Varma och Ilmarinen, Sonera och Elisa. Bakom dessa finns sedan Lidl, Danske Bank, Elo och DNA. Och inte ser situationen annorlunda ut inom livsmedelsbranschen, förutom kanske bageribranschen"*.

Situationen inom livsmedelsbranschen avviker verkligen inte från det ovan nämnda. Bageri- och konditoribranschen är den en-

da livsmedelsbranschen där det fortfarande finns många små och medelstora företag. Om KKV skulle få den "rätt att ta" som KKV önskar, vad skulle KKV då göra med den makten? Vill man förhindra att en enskild mindre bageriföretagare som idkar försäljning med sitt livsarbete säljer sin företagsverksamhet, så att till exempel Finlands två största bagerier inte växer ytterligare? Det skulle ju rädda Finland från koncentration. Själv tror jag att det som ligger bakom generaldirektörens tal är maktbegäret och inte den verkliga oron för marknads koncentration. Under de senaste 20

åren hade KKV haft tid och möjligheter att ingripa i marknads verksamhet, men har inte gjort något för att förbättra de små och medelstora företagens verksamhetsförutsättningar.

Det är positivt att det i Finland har inrättats en tjänst som livsmedelsmarknadsombudsman, som inte har inrättats i anslutning till KKV. Det verkar som om livsmedelsmarknadsombudsmannen och dennes byrå är den första myndigheten som försöker ingripa i missförhållanden som uppstått inom livsmedelsbranschen och köparens maktutövning. Tiden utvisar vad som i verkligheten kommer att förändras eller om något ens förändras, men livsmedelsmarknadsombudsmannen verkar åtminstone försöka åstadkomma förändringar. Jag hoppas emellertid inte heller att även den myndighetens makt ska öka, eftersom överdriven makt inte passar någon.

I den här tidningens ledare 3/2023 *"Om mod och förödmjukelse inför en starkare aktör"* berättade jag om en "riktlinje" som jag fick 2015 av en jurist på ett stort företag***. Juristen ansåg att jag behöver förstå att *man bara måste vika sig inför konkurrensmyndigheterna och alltid försöka behaga dem, eftersom man då kommer enklast undan*. Juristens kommentar berättar mycket om livsmedelsmarknadens tillstånd och företagets rädsla för KKV. Förhoppningsvis behöver man inte känna samma rädsla mot livsmedelsombudsmannen. Jag konstaterar ofta att det är medias uppgift att kämpa för yttrandefriheten. Och juristernas uppgift skulle på motsvarande sätt vara att kämpa för människors och företags rättsskydd. Men det finns mycket att förbättra, särskilt när det gäller jurister. Ovan nämnda "riktlinjer" är ett exempel på detta.

Under årens lopp har jag ofta rörande konkurrenslagstiftningen tänkt, och också, vems eller vilkas verksamhet konkurrensverket ingriper i, i Finland, att "reglerna inte är de samma för alla". Eller, kanske reglerna är de samma, men tolkas bara olika för olika parter. Det kan ju vara fråga om en tillfällighet eller om konsten att behaga.

Mika Värynen

Här finns länkar till de ledarartiklar som nämns i denna artikel:

*<https://www.leipuriliitto.fi/@Bin/683617/ledaren-2-2019.pdf>

**https://www.leipuriliitto.fi/@Bin/1108661/Leipuri_5.16_paakirjoitus+SWE.pdf

***<https://1582922.167.directo.fi/@Bin/8647a6555930cfd4731c22d753e1b232/1719925046/application/pdf/1035723/Ledaren-3-2023.pdf>